

BARBARA GŁASEK

TAŃCE LUDOWE I NARODOWE
W DZIAŁALNOŚCI ZOFII KWAŚNICOWEJ

Pamięci KRZYSZTOFA JAKUBOWSKIEGO (1957-2022),
wieloletniego pracownika warszawskiej AWF,
kierownika artystycznego Zespołu Tańca Ludowego „Warszawa” AWF,
strażnika spuścizny pedagogicznej Zofii Kwaśnicowej

Osiągnięcia Zofii Kwaśnicowej w zakresie popularyzowania polskiej kultury narodowej oraz zachowania dla potomnych polskiego folkloru tanecznego są nie do przecenienia. Była ona jednym z najwybitniejszych pracowników warszawskiej uczelni kształcącej kadry wychowania fizycznego. Upływ czasu i związane z tym zmiany sprzyjają zapomnieniu, dlatego warto przywołać zasługi Zofii Kwaśnicowej dla rozwoju metodyki nauczania tańców ludowych i narodowych oraz zajęć muzyczno-ruchowych dla potrzeb polskiego szkolnictwa. Zastosowane zostały metody badawcze z zakresu nauk historycznych, przede wszystkim krytyczna analiza i interpretacja dokumentów, źródeł pierwotnych i wtórnych oraz historyczna interpretacja faktów.

Zofia Kwaśnicowa była córką ewangelickiego pastora Aleksandra Schoe-neicha. Urodziła się w 1894 r. w Lublinie, czyli w tym mieście, którego mieszkańcy zawsze podkreślali jego wyjątkowe położenie – w środku Europy na styku kultury prawosławia i rytu rzymskokatolickiego. Na tych terenach znaczny był także udział społeczności wyznania mojżeszowego oraz mniejszy ludności protestanckiej. Po ukończeniu w rodzimym mieście szkoły średniej Zofia wyruszyła do Genewy, gdzie przez dwa lata studiowała nauki przyrodnicze. Były one jednak dalekie jej prawdziwym, artystycznym zamiłowaniom, nie chcąc zatem tracić więcej czasu, podjęła naukę w dziedzinie sztuki muzycznej. W latach 1919-1920

Dr BARBARA GŁASEK – Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego; e-mail: b.glasek@uksw.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7007-9808>.

BARBARA GŁASEK, PhD – Cardinal Stefan Wyszyński University; e-mail: b.glasek@uksw.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7007-9808>.

pobierała prywatne lekcje w tym zakresie oraz kształciła się w Instytucie Rytmu w jednym z ważniejszych ośrodków kultury rosyjskiej – w Piotrogradzie. Później kontynuowała swoją edukację w warszawskiej Szkole Umuzycznienia i Tańca Scenicznego Stefana i Tacjanny Wysockich. Była to jedna z najbardziej prestiżowych szkół rytmiki w Europie, ponieważ prowadził ją absolwent szkoły w Helerau i uczeń wielkiego mistrza – Emila Jaques’a-Dalcroze’a. Zdobyła także kwalifikacje zawodowe do nauczania muzyki i śpiewu w szkołach średnich. Od 1922 r. podjęła pracę nauczycielki rytmiki i innych przedmiotów muzycznych. Pracowała w szkołach powszechnych, średnich, seminariach nauczycielskich oraz we Wszechnicy Muzycznej w Warszawie (Bednarzowa 8-10).

Zawodowa działalność Zofii Kwaśnicowej była skoncentrowana na udoskonalaniu metodyki zajęć muzyczno-ruchowych oraz ich szerokiej popularyzacji. Bardzo wczesnie zainteresowała się metodyką form muzyczno-ruchowych w kontekście wychowania fizycznego. Po utworzeniu jednego z pierwszych centrów kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego – Państwowego Instytutu Wychowania Fizycznego w Warszawie – otrzymała do prowadzenia zajęcia z solfeżu ([Autor nieznany], „Z polskich Uczelni” 16-19; [Autor nieznany], „Państwowy Instytut Wychowania Fizycznego” 134). Równolegle pracowała w szkolnictwie powszechnym i średnim, zdobywając tam bezcenną wiedzę i doświadczenie.

Po latach pisała:

Nasze zamierzenia wychowawcze szły w kierunku upowszechnienia tańca ludowego poprzez szkołę, pielęgnowania kultury narodowej i jej tradycji w zakresie tańca ludowego, przede wszystkim towarzyskiego, przysparzania jej dorobku przez rozwojowe formy współczesnego tańca ludowego – towarzyskiego i widowiskowego – oraz podnoszenia poziomu kultury muzyczno-ruchowej, obyczajowej i towarzyskiej naszej młodzieży objętej jak najszerzym zasięgiem szkolnictwa. (Kwaśnicowa, „Rozwój i charakter” 195).

Talent i ambicje Zofii Kwaśnicowej zostały zauważone. Po utworzeniu w 1929 r. Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego w Warszawie na Bielanach została zaproszona do jego pierwszego składu nauczycielskiego. Przedmiot jej powierzony nazywał się początkowo *umuzycznienie*, potem *taniec i śpiew*. Obdarzono ją dużym zaufaniem i dano jej możliwość doboru treści nauczania. W początkowym okresie dominowały głównie ćwiczenia umuzyczniające z zakresu rytmiki Jaques’a-Dalcroze’a. Jednym z najważniejszych elementów jej zajęć była nauka odtwarzania rytmu ruchem. Sama przyznawała, że część ćwiczeń wykorzystywała z poznanego repertuaru w Szkole Umuzycznienia i Tańca Scenicznego Stefana i Tacjanny Wysockich. Istotne znaczenie miały także ćwiczenia fonogestyki (sposób przedstawiania przebiegu melodii za pomocą układu

i ruchu dłoni, gdzie określony układ dłoni symbolizuje poszczególne zgłoski solmizacyjne, ruch dłoni zaś wskazuje na ruch melodii). Na realizację przedmiotu przeznaczono dużo czasu – 85 godzin w grupach męskich, a 120 godzin w grupach żeńskich (Kwaśnicowa, „Rozwój i charakter”).

Fot. 1. Zofia Kwaśnicowa
(źródło: zbiory prywatne Waldemara Dorcza)

Zofia Kwaśnicowa na potrzeby prowadzonego przez siebie w warszawskiej uczelni przedmiotu podjęła się wyjątkowego wyzwania. Przez niemal cztery lata (1931-1934) poznawała oryginalny polski folklor taneczny. Przemierzyła niemal cały obszar Drugiej Rzeczypospolitej. Uczestniczyła w wiejskich uroczystościach i obrzędach. Była na Podhalu, Górnym Śląsku, Śląsku Cieszyńskim, Ziemi Krakowskiej, Łowickiej, Kurpiowskiej, Kaszubach, Kujawach, Huculszczyźnie i Ziemi Lwowskiej. Podczas tych badań wykorzystała swoje przygotowanie muzyczne – spisała zasłyszane melodie. Przebieg tańca uwieczniła utworzonym przez siebie systemem zapisu ruchu. Wykorzystywała go później stale zarówno w publikacjach, jak i działalności dydaktycznej. Spisywała dane muzykantów, którzy grali, śpiewaków ludowych, miejsce i datę wykonania zapisywanych tańców. Było to ważne, ponieważ w praktyce ludowej wiele tańców posiadało rozliczne odmiany lokalne. Już na tym etapie włączała materiał uzyskany w trakcie badań terenowych do programu studiów. Na potrzeby dydaktyki wprowadzała polskie określenia, np. bramki, koszycki. Według niej francuskie określenia z tańca klasycznego w żaden sposób nie przystawały do twardych ruchów wy-

uczonych u tancerzy ludowych. Także zapis tańca według systemu Rudolfa Labana nie był tutaj odpowiedni, ponieważ był, w jej mniemaniu, za trudny dla nauczycieli szkół powszechnych, nieposiadających wysokich kwalifikacji muzyczno-ruchowych. Zależało jej na uchwyceniu ruchu naturalnego, nie była zwolennikiem jego stylizowania. Nie podawała tekstów przyśpiewek niestosownych dla dzieci i młodzieży szkolnej, w zamian były śpiewane na sylabach zastępczych, takich jak: la, la, la. Zresztą duży nacisk kładła na naukę śpiewu. Była wrażliwa na intonację i prawidłowe technicznie wykonanie utworów. Wprowadziła do programu naukę czytania nut głosem. Stopniowo zwiększała liczbę wprowadzanych do programu nauczania tańców kosztem ćwiczeń muzyczno-ruchowych z systemu Jaques'a-Dalcroze'a, ale nigdy z nich całkowicie nie zrezygnowała. Uważała, że są one zbyt ważne do przygotowania do tańca (Głasek, *Rozwój form* 243-245).

Na podstawie swoich badań terenowych przygotowała do publikacji dwutomowy podręcznik *Zbiór piasów*. Pierwszy tom (wydany w 1937 r.) był poświęcony tańcom ludowym z różnych regionów. Metodą doboru materiału było wykorzystanie charakterystycznych jego elementów i właściwości ruchowych (np. kroki). Przykładowo: zgrupowane zostały tańce z różnych regionów wykorzystujące krok polki, mazura itd. W drugim tomie (wydanym w 1938 r.) dokładnie zostały przedstawione tańce narodowe. Na końcu podręcznika załączono tabelę z wytycznymi dotyczącymi kolejności wprowadzania danych elementów nauczania. Całość wieńczyły uwagi metodyczne, które miały stanowić praktyczną pomoc dla nauczycieli z mniejszym przygotowaniem.

Dodatkowo zamieszczony został materiał ważny dla metodyki nauczania tańca: pieśni inscenizowane, tematy muzyczno-ruchowe, tańce dla dzieci, przykłady ćwiczeń muzyczno-ruchowych itd. W ten sposób Kwaśnicowa chciała przybliżyć sposób nauczania ćwiczeń muzyczno-ruchowych w pierwszych latach kształcenia. Do dziś ta część opracowania stanowi kopalnię wspaniałych pomysłów do prowadzenia ciekawych zajęć z najmłodszymi. Załączonych jest wiele zabaw muzyczno-ruchowych (np. *Fik-mik*, *Żołnierze*, *Taniec Łobuzów*). Niektóre z nich mają akompaniament śpiewny, w innych zaś jest tylko zaznaczony rytm. Wszystko jest uzupełnione o cenne uwagi metodyczne.

Zbiór Kwaśnicowej był zalecany przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do użytku w szkołach. Materiał w nim zawarty został przez autorkę wypróbowany podczas zajęć ze studentami oraz dziećmi i młodzieżą z warszawskich szkół. Popularyzowała go także poprzez kursy dla czynnych zawodowo nauczycieli i innych grup zawodowych związanych ze sztuką taneczną. Jego zawartość stała się podstawą do opracowywania szkolnych programów nauczania w okresie międzywojennym i powojennym.

Wielka wartość tej publikacji została uznana przez muzykologów, etnografów i badaczy zajmujących się sztuką. W 1977 r. autorka została uhonorowana przez czasopismo *Barwy* nagrodą Oskara Kolberga dla najwybitniejszych twórców i badaczy polskiego folkloru (Bednarzowa 9-19; Kutzner 31-34, Kwaśnicowa, *Zbiór płaśów* t. 1 6-14).

Ważnym wydarzeniem na arenie międzynarodowej był udział 30 studentów Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego w międzynarodowym obozie studentów wychowania fizycznego, który odbył się od 23 lipca do 16 sierpnia 1936 r. w Berlinie jako wydarzenie towarzyszące XI Igrzyskom Olimpijskim. Zaprezentowali oni fragmenty lekcji pokazowych: gimnastyki terenowej, lekkiej atletyki i gier. Wraz z innymi uczestnikami obozu brali udział w zawodach sportowych. Widzom szczególnie spodobały się pokazy pieśni i tańców ludowych w ich wykonaniu. W zaprezentowanym programie znalazł się zbójnicki oraz huculski arkan. Tancerzom akompaniowała kapela ludowa, w której skład weszły huculskie cymbały. Młodzież do występu była przygotowana przez Zofię Kwaśnicową (taniec) i Bronisława Rutkowskiego (śpiew). Ważny element tego szkolenia stanowił obóz w Brasławiu, zorganizowany w dniach 30 czerwca – 11 sierpnia 1936 r., podczas którego oprócz zajęć w zakresie różnych dyscyplin sportu ćwiczone repertuar na występy artystyczne. Jeden ze studentów, Tadeusz Jakubowski, w swoich wspomnieniach tak to opisał: „tańców aż za dużo i mało wypoczynku, bo w chwilach wolnych i przy każdej okazji musieliśmy śpiewać” (Dorc 15).

Fot. 2. Grupa polskiej reprezentacji na Obozie i Kongresie studentów wychowania fizycznego w Berlinie w 1936 r. Fotografia wykonana przez ich uczestnika, Tadeusza Jakubowskiego (źródło: Archiwum AWF Warszawa)

Wyjazd do Berlina wieńczyły odwiedziny miejscowej Polonii w Domu Polskim, które odbyły się ostatniego wieczoru pobytu w Berlinie. Młodzież miała okazję wysłuchać nieoczekiwanego występu Jana Kiepury, a później przyłączyła się do wspólnej zabawy (Suchorzewski; Dorcz).

Na trwałe w tradycji warszawskiej Akademii Wychowania Fizycznego zapisały się zainicjowane przez Zofię Kwaśnicową w 1931 r. *Białe Bale*. Były to zabawy taneczne, podczas których wykonywano tańce ludowe wyćwiczone w trakcie kursowych zajęć, takie jak koziorajki, miotlarze, krakowiaki, owięzioki, mazury oraz inne tańce ludowe i narodowe. Zgodnie z polską tradycją polonez rozpoczynał i kończył bal. Wszyscy uczestnicy zabawy byli zobowiązani do ubrania się w białe zwykłe stroje używane w trakcie zajęć, stąd wzięła się ich nazwa. Odbywały się one wiosną w sali przyozdobionej zieloną dekoracją (Kwaśnicowa, „Rozwój i charakter”).

Fot. 3. Eugeniusz Lokajski i Barbara Sławińska przed *Białym Balem*
(źródło: zbiory prywatne Waldemara Dorcza)

W okresie międzywojennym tradycją stały się także pokazy młodzieży prezentującej umiejętności zdobyte w trakcie studiów. Popisy taneczne uświetniały lekcje pokazowe innych dyscyplin, odczytów, referatów i widowisk. Najwspanialszą oprawę artystyczną miały uroczystości zakończenia roku, na które władze uczelni zapraszały wielu dostojnych i wpływowych gości (Kwaśnicowa, „Rozwój i charakter”).

Fot. 4. Popisy taneczne podczas uroczystości zakończenia roku akademickiego, 19 czerwca 1932 r. (źródło: NAC, audiovis.nac.gov.pl/obraz/112258/6ae0f8979c8039532d2fd9a912e84bb8/)

Zofia Kwaśnicowa stworzyła unikatowy w skali kraju zespół pieśniarsko-taneczny, który pełnił funkcję reprezentacyjną. Wielokrotnie występował w Polsce i poza jej granicami, m.in. w Bułgarii, Jugosławii, Rumunii, na Węgrzech i w Niemczech. Posiadał on własną kapelę, co pozwalało w wierny sposób odtworzyć brzmienie autentycznych tańców ludowych. Jego działalność cieszyła się wielkim uznaniem władz uczelni.

Fot. 5. Zespół taneczny z Zygmuntem Gilewiczem (źródło: zbiory prywatne Waldemara Dorcza)

Do historii przeszedł ostatni przed drugą wojną światową występ zespołu tanecznego warszawskiej Akademii Wychowania Fizycznego, który odbył się 11 czerwca 1939 r. na deskach Teatru Narodowego w Warszawie. Młodzież dała wyraz swojego ogromnego patriotyzmu. Tańcząc polskie tańce ludowe i narodowe, zbierali pieniądze na Fundusz Obrony Narodowej (Głasek, *Rozwój form* 245-246).

Fot. 6. Zespół tancerzy przed wyjazdem na występy do Teatru Wielkiego
(źródło: zbiory prywatne Waldemara Dorcza)

Zamierzeniem Zofii Kwaśnicowej było zachowanie polskiej tradycji narodowej dla przyszłych pokoleń. Zgromadzone podczas badań terenowych stroje stanowiły zaczątek unikatowej kolekcji, która w przyszłości miała przekształcić się w muzeum etnograficzne uczelni. Kolekcja ta szybko rozrastała się i przed wybuchem drugiej wojny światowej liczyła kilkadziesiąt eksponatów. Niestety cała spłonęła w pożodze wojennej.

*

Po zakończeniu II wojny światowej Zofia Kwaśnicowa powróciła do działalności rozpoczętej w okresie międzywojennym. Dzięki jej staraniom w Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie została wyodrębniona jednostka organizacyjna odpowiadająca za wszystkie aspekty pragmatyczne z zakresu tań-

ców i ćwiczeń muzyczno-ruchowych – początkowo był to zakład, potem zaś samodzielna katedra, którą zawiadywała sama Zofia Kwaśnicowa. Zwiększała się liczba nowych, zdolnych pracowników i współpracowników. Wśród nich należy wymienić Zofię Lisowską, Zofię Bednarzową, Zofię Młodzikowską, Czesławę Tukiendorf, Czesława Srokę, Krzysztofa Jakubowskiego. Wzrosła także liczba etatowych akompaniatorów. Do 1953 r. powiększono liczbę godzin przeznaczoną na tańce i ćwiczenia muzyczno-ruchowe. Wzrastał zakres materiału w zakresie polskich tańców ludowych oraz „bratnich narodów” (czeskiego, słowackiego, rosyjskiego, węgierskiego, rumuńskiego itp.). Zwiększyła się możliwość prowadzenia kolejnych badań naukowych. Dotyczyły one głównie problematyki rytmu w ruchu. Wielkim powodzeniem wśród publiczności cieszyły się pokazy tańców przeprowadzanych na boiskach uczelni. W pamięci widzów szczególnie mocno zapisały się: *U wrót pokoju* (muzyka S. Rachmaninow), *Marsz z flagami* (muzyka Janina Tyflewska – akompaniorka Kwaśnicowej), *Marsz odbudowy* oraz *Rytmy lekkoatletyczne* (Kwaśnicowa, „Rozwój i charakter”; Kutzner; Bednarzowa).

Mocna pozycja Zofii Kwaśnicowej skutkowała powoływaniem jej jako eksperta do opracowywania szkolnych programów nauczania z wychowania fizycznego – dział tańców i ćwiczeń muzyczno-ruchowych. Działalność Kwaśnicowej mocno wpłynęła także na dobór treści nauczania we wszystkich uczelniach kształcących nauczycieli wychowania fizycznego w Polsce. Warto odnotować, że w warszawskiej Akademii Wychowania Fizycznego do dzisiaj młodzież jest nauczana tańca ludowego w sposób zaproponowany przez Zofię Kwaśnicową. Nawet układy tańca w dużej mierze pokrywają się z wersjami zapisanymi przez nią w czasie badań etnograficznych i opublikowanymi w przedwojennym *Zbiorze płaśów*.

Przez cały czas działalności zawodowej była mocno zaangażowana w sprawy szkolenia kadr nauczycieli wychowania fizycznego, animatorów kultury, instruktorów tańca, wizytatorów, inspektorów oraz kierowników ośrodków świetlicowych. Popularyzacji tematyki nauczania tańca ludowego miały służyć artykuły i opracowania metodyczne, wśród których najbardziej unikatowe jest przedwojenne dzieło pt. *Zbiór płaśów* oraz broszura *Współpraca nauczyciela gimnastyki z nauczycielem śpiewu* (1933). Z powojennych publikacji na uwagę zasługuje książka jej autorstwa zatytułowana *Mazur*, opublikowana w cyklu *Polskich Tańców Ludowych* (1953), oraz rozdziały z zakresu metodyki tańców ludowych i ćwiczeń muzyczno-ruchowych w podręcznikach *Wychowanie fizyczne w szkole podstawowej* oraz *Metodyka nauczania w klasach I-IV*. Była ona także autorką kilkunastu artykułów w prasie specjalistycznej. Najwięcej z nich ukazało się

w latach 1954-1964 w *Kulturze Fizycznej* (Kwaśnicowa, „Rozwój i charakter” 200-209).

Pod koniec swojej kariery zawodowej Zofia Kwaśnicowa zadbała także o uzupełnienie kwalifikacji zawodowych w zakresie nauk o kulturze fizycznej. W wieku 58 lat obroniła swoją pracę magisterską z wychowania fizycznego, 10 lat później zaś pracę doktorską, której tematem były *Problemy obserwacji rytmu procesów muzyczno-ruchowych tańca ludowego metodą porównawczych analiz na tle pomiarów przebiegu ruchów w czasie (w nawiązaniu do zagadnień dydaktyki wychowania fizycznego i sportu)*.

Jej olbrzymi wkład w upowszechnianie polskiego dziedzictwa kulturowego był doceniany przez władze państwowe oraz działacze kultury, co zaowocowało przyznaniem jej wielu prestiżowych nagród i wyróżnień, wśród których znalazły się: Złota Odznaka ZNP, tytuł Zasłużonego Działacza Kultury Fizycznej, Złoty Krzyż Zasługi oraz Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (Głasek, „Wpływ Zofii Kwaśnicowej” 75). Dziś prace Zofii Kwaśnicowej pozostają w cieniu, a szkoda – wyprzedzała swoją epokę, a jej idee pedagogiczne z powodzeniem funkcjonują do dzisiaj. Miejmy nadzieję, że z czasem zebrane przez nią materiały zostaną zdigitalizowane i przywrócone do obiegu pedagogicznego i badawczego.

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA PRZEDMIOTOWA

- Bednarzowa, Bożena. „Zofia Kwaśnicowa – zasłużony pedagog warszawskiej AWF. W pierwszą rocznicę śmierci”. *Kultura Fizyczna*, nr 11, 1979, ss. 8-10.
- Dorczy, Waldemar. „Polscy studenci wychowania fizycznego w Berlinie w 1936 roku”. *Kultura Fizyczna*, nr 9/12, 2011, ss. 12-20.
- Głasek, Barbara. *Rozwój form muzyczno-ruchowych w szkolnictwie Drugiej Rzeczypospolitej*. Niepublikowana praca doktorska, AWF Warszawa, 2018.
- Głasek, Barbara. „Wpływ Zofii Kwaśnicowej na rozwój metodyki nauczania tańców regionalnych i narodowych”. *Spoleczno-edukacyjne oblicza współczesnego sportu i olimpiizmu. Wychowanie patriotyczne przez sport*, t. 1, red. Jerzy Chełmecki, AWF Warszawa, Polska Akademia Olimpijska, Fundacja „Centrum Edukacji Olimpijskiej”, 2007, ss. 69-75.
- Kutzner, Janina. „30 lat pracy mgr Zofii Kwaśnicowej w AWF”. *Wychowanie Fizyczne i Higiena Szkolna*, nr 10, 1960, ss. 31-34.

BIBLIOGRAFIA PODMIOTOWA

- [Autor nieznany]. „Państwowy Instytut Wychowania Fizycznego w Warszawie”. *Wychowanie Fizyczne*, nr 1, 1926, s. 134.

- [Autor nieznany]. „Z polskich uczelni wychowania fizycznego. Państwowy Instytut Wychowania Fizycznego w Warszawie (pierwsze dwa lata pracy)”. *Wychowanie Fizyczne*, nr 5, ss. 16-19. *Die Sporthochschule der Welt, Olimpia 1936*. Weidmannsche Verlagsbuchhandlung Berlin, 1937.
- Kwaśnicowa, Zofia. *Zbiór płaśów*. T. 1. Nasza Księgarnia, 1937.
- Kwaśnicowa, Zofia. *Zbiór płaśów*. T. 2. Nasza Księgarnia, 1938.
- Kwaśnicowa, Zofia. „O wychowaniu muzyczno-ruchowym”. *Nowa Szkoła*, 1946, ss. 6-9.
- Kwaśnicowa, Zofia. *Polskie tańce ludowe Mazur* (podręcznik tańca ludowego). Spółdzielnia Wydawnicza „Sport i Turystyka”, 1953.
- Kwaśnicowa, Zofia. „Rozwój i charakter prac naukowych, metodycznych i kompozycyjnych w zakresie ćwiczeń muzyczno-ruchowych i tańców ludowych w latach 1929-1959”. *Akademia Wychowania Fizycznego 1929-1959. Księga pamiątkowa*. Sport i Turystyka, 1960, ss. 192-209.
- Kwaśnicowa, Zofia. *Problemy obserwacji rytmu procesów muzyczno-ruchowych tańca ludowego metodą porównawczych analiz na tle pomiarów przebiegu ruchów w czasie: w nawiązaniu do zagadnień dydaktyki wychowania fizycznego i sportu*. Niepublikowana praca doktorska, promotor: Stefan Wołoszyn, AWF Warszawa, 1961.
- Suchorzewski, Edward. „Międzynarodowy obóz studentów wych. fiz w Berlinie”. *Wychowanie Fizyczne*, nr 9-11, 1936, ss. 442-447.

TAŃCE LUDOWE I NARODOWE W DZIAŁALNOŚCI ZOFII KWAŚNICOWEJ

Streszczenie

Zofia Kwaśnicowa należała do grona najwybitniejszych nauczycieli Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego, przemianowanego w 1938 r. na Akademię Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Na potrzeby kształcenia kadr wychowania fizycznego i szkolnictwa ogólnego opracowała metodykę nauczania tańców ludowych i narodowych oraz ćwiczeń muzyczno-ruchowych. Poprzedziła to czteroletnimi badaniami etnograficznymi (1931-1935), obejmującymi niemal cały obszar Drugiej Rzeczypospolitej. Dzięki temu pozyskała obraz oryginalnego folkloru tanecznego z wielu regionów, który został wprowadzony do szkolnych programów nauczania w okresie międzywojennym i był stale nauczany do końca lat 70. XX wieku. Celem niniejszej pracy jest przedstawienie zasług Zofii Kwaśnicowej dla rozwoju metodyki nauczania tańców ludowych i narodowych oraz zajęć muzyczno-ruchowych dla potrzeb szkolnictwa. Zastosowane zostały metody badawcze z zakresu nauk historycznych, przede wszystkim krytyczna analiza i interpretacja dokumentów, źródeł pierwotnych i wtórnych oraz historyczna interpretacja faktów.

Słowa kluczowe: edukacja muzyczno-ruchowa; wychowanie fizyczne; folklor; tańce ludowe i narodowe; ćwiczenia muzyczno-ruchowe.

FOLK AND NATIONAL DANCES IN THE WORK OF ZOFIA KWAŚNICOWA

Summary

Zofia Kwaśnicowa was one of the most outstanding teachers of the Central Institute of Physical Education, renamed the Józef Piłsudski Academy of Physical Education in Warsaw in 1938. For the needs of both the physical education staff and of general education, she developed a methodology

of teaching folk dances and music and movement exercises. This was preceded by four years of ethnographic research (1931-1935), covering almost the entire area of the Second Polish Republic. She acquired original dance folklore from many regions which was then introduced into school curricula in the interwar period and was continually taught until the end of the 1970s. The aim of this work is to present the merits of Zofia Kwaśnicowa in the development of the methodology of teaching folk and national dances, as well as music and movement classes for the needs of education. Research methods from the field of historical sciences have been used, primarily critical analysis and the interpretation of documents, primary and secondary sources, as well as the historical interpretation of facts.

Keywords: music and movement education; physical education; folklore; folk and national dances; music and movement exercises.